

адвоката як «красномовця», особливу увагу слід звернути на таку складову його діяльності як володіння ораторським мистецтвом.

Ораторське мистецтво – це спосіб вираження своїх думок, переконань, почуттів; це ніби засіб правового впливу та культура людини. Слово «оратор» походить від латинської мови і означає «говорити». Сучасні словники тлумачать його як особу, що володіє вмінням гарно говорити та як особу, що має дар переконання.

Ефективність роботи адвоката, та і взагалі юристів, залежить від багатьох факторів. Насамперед, це знання норм права, вміння спілкуватися з людьми, мати високі моральні засади, відповідальність і, звичайно, він просто зобов'язаний володіти майстерністю красномовства (Кацавець Р.С. Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство: навч. посібн. / Р.С. Кацавець. – К., 2008 – С. 147).

Проблемою ораторського мистецтва є мовна культура адвокатів. Іноді спостерігається зневажливе ставлення до норм літературної мови. На жаль, у наш час, адвокати використовують у мові русизми, перекичування слів, застосовують слова, які не підходять за контекстом самого речення. Одним словом, у багатьох адвокатів не розвинена культура їх мови. І, на жаль, ця проблема стосується більшості адвокатів. І що найстрашніше – це те, що такі особи вважають, що нічого страшного в цьому немає, що це все «виробничі моменти і звертати на це увагу взагалі не варто». Більшість вважає, що достатньо просто зібрати необхідну доказову базу, аби захистити свого клієнта – це все що від них вимагається. Але ж це не так. Уявімо ситуацію, що у суді, окрім учасників процесу у залі сидять прості люди, журналісти тощо. Ось адвокат починає говорити свою промову, роблячи велику кількість помилок, «ламаючи слова» чи взагалі його мова безбарвна. У цей час особи, що сидять у залі судового засідання просто починають розчаровуватися у діяльності таких адвокатів і згодом взагалі втрачають інтерес до людини, що говорить. І такі ситуації досить часто зустрічаються на практиці і від цього падає авторитет адвокатів, як осіб, що володіють майстерністю гарно та переконливо говорити. Недарма ж М. М. Сперанський говорив: «Хто має справу з людьми... повинен мислити добре, але говорити ще краще» (Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста – Режим доступу: file:///C:/Users/123/Downloads/vaau_2009_1_21.pdf). Звернімося до історії та пригадаймо видатного юриста, неперевершеного судового оратора та просто легенду юриспруденції Коні А. Ф., який у своїй практичній діяльності робив просто неможливе. Це людина, яка могла за допомогою лише одного інструмента – переконати всіх присутніх у залі у правоті свого клієнта. Цей інструмент – це його володіння ораторським мистецтвом.

У наш час, звичайно ніхто не говорить, що успіх справи адвоката залежить лише від вміння гарно говорити, але це ж і не останню роль відіграє також.

Коли адвокат знає норми матеріального та процесуального права та може всі свої знання застосувати на практиці – це чудово. Але адвокат – це особа публічна, це особа, яка весь час має спілкуватися і знаходити потрібні слова для вираження своїх думок і емоцій. Саме тому, аби підвищити престиж адвокатської діяльності, вважаємо за необхідне, аби кожен адвокат поряд із вивченням норм права вивчав також і основи ораторського мистецтва.

В Україні діє велика кількість шкіл, де навчають вмінню красномовства, тобто основам ораторського мистецтва. До того ж, видається за необхідне, регулювання цього питання з боку держави, а саме статтю 6 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» доповнити положенням про необхідність поряд зі складанням кваліфікаційного іспиту, складати іспит на знання основ ораторського мистецтва та застосування цих знань на практиці. Вважаємо, що таке законодавче регулювання сприятиме підвищенню правової та мовної культури адвокатів та підвищить їх авторитет у очах суспільства.

Борисова Д.Д.

*студентка 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАТУС ПОМІЧНИКА АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зараз в юридичних колах все ще активно обговорюється прийняте Радою адвокатів України Положення про помічника адвоката, прийняте 1 червня 2013 року на засіданні Ради адвокатів України (далі – РАУ),

Довгий час категорія помічника адвоката існувала в майже мертвій нормі Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). З огляду на те, що Закон визначав його як особу, яка здійснює швидше формально-технічну допомогу адвокату в його діяльності, Положення про помічника адвоката повинно було б вирішити цілий ряд питань.

Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», визначаючи основні принципи адвокатської діяльності, передбачає право адвоката мати помічників з числа осіб із вищою юридичною освітою. Відповідно до норм Положення помічник адвоката – це фізична особа, яка здійснює діяльність на підставі і в порядку, передбаченому Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кодексом законів про працю (далі – КЗпП) і самим Положенням.

Помічник адвоката здійснює свою діяльність на всій території України виключно за письмовим або усним дорученням адвоката, а також в рамках виконання доручень адвоката за межами України, якщо це не суперечить законодавству іноземної держави.

При цьому в ст. 16 Закону зазначимо, що помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з дотриманням вимог цього Закону та законодавства про працю. Відзначимо, що подібна норма про трудові правовідносини між адвокатом і його помічником дублюється також і в затвердженому Положенні про помічника адвоката.

Згідно ч. 2 ст. 16 Закону помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката. У свою чергу, розділ 8 Положення передбачає перелік прав і обов'язків помічника адвоката, серед яких можна відшукати, наприклад, право підвищувати свій професійний рівень в системі підготовки і підвищення кваліфікації адвокатів або зобов'язання дотримуватися термінів підготовки документів та виконання доручень. При цьому в документі також зазначається, хто може бути помічників адвоката, правові основи дотримання адвокатської таємниці та інше.

Позитивним аспектом можна вважати більш детальне визначення повноважень, які можуть здійснюватися помічником адвоката, а саме: можливість отримувати, відповіді на адвокатські запити, бути присутнім під час проведення слідчих дій, займатися збором документів та інших матеріалів, необхідних для виконання прийнятих ними доручень, ведення за дорученням і під контролем адвоката нескладних судових справ та надання консультацій з питань законодавства. Помічник адвоката, отримавши такі повноваження, дійсно стає особою, яка може отримувати відповідну практику для отримання кваліфікації адвоката, а не бути «статистом», як визначала норма ст. 16 Закону («Положение о помощнике адвоката», – <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2013/6/13/92370.htm>).

Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в ч. 2 ст. 16, з одного боку, визначив і одночасно обмежив сферу повноважень помічника адвоката, вказавши, що ця особа «виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката». Однак Положенням законодавче і понятійне визначення терміна «помічник адвоката» Радою адвокатів було розширено, в результаті чого його першорядне значення дещо змінилося.

Певне здивування викликає розділ 8 Положення, в якому викладені права і обов'язки помічника адвоката. Це тому, що деякі права, перелічені в нормах розділу, не є правом, властивим саме або тільки помічнику адвоката, а всім громадянам України. Наприклад: користування правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією України та законами, або узагальнення правозастосовчої і судової практики, участь у конференціях і семінарах, підвищення свого професійного рівня.

Однак право, що є специфічним для помічника адвоката в силу положень ч. 2 ст. 16 Закону, де зазначено, що помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться в його провадженні, Положенням фактично обмежена, оскільки його реалізація ставиться в залежність від наявності письмової згоди клієнта адвоката. При цьому підбір законодавчих актів і матеріалів судової практики, необхідних для підготовки до конкретної

судової справи і т.д., передбачених п.п. 8.2.1-8.2.5. Положення, може знадобитися в рамках справ, що знаходяться у провадженні адвоката, і на його виконання адвокат може дати доручення своєму помічникові. Нарешті, право на ведення «нескладних судових справ» і проведення «консультацій з питань законодавства», що надається Положення помічнику адвоката згідно з пп. 8.2.6, взагалі здається таким, що суперечить Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки дана діяльність відноситься безпосередньо до прав і обов'язків самого адвоката.

Не до кінця зрозумілою є вимога про надання письмового дозволу на підбір помічником адвоката актів законодавства та матеріалів судової практики, підготовку проектів відповідних документів, отримання відповідей на адвокатські запити, здійснення збору документів і матеріалів.

Також доцільно було б роз'яснити п. 8.2.6. Положення, що дозволяє помічникові за дорученням і під контролем адвоката вести складні судові справи. По-перше, вимагає визначення категорія «нескладні судові справи». По-друге, незрозумілим є положення про ведення справи «під контролем адвоката». По-третє, невирішеним питанням буде підтвердження повноважень помічника адвоката в суді.

Згідно п. 3.11 Положення особа, що не має посвідчення помічника адвоката встановленого зразка і дані про яку не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України, не має статусу помічника адвоката і, відповідно, права виконувати пов'язані з цим статусом дії.

Тобто до моменту отримання посвідчення помічника адвоката та внесення відповідних даних до Реєстру особа не є в розумінні Положення Помічником адвоката. Законом таке становище не передбачено.

У той же час Положення не містить норм перехідних положень щодо регулювання статусу осіб, які вже працювали на посаді помічників адвокатів до вступу Положення в силу на підставі укладених з адвокатами, адвокатськими об'єднаннями, адвокатськими бюро трудових договорів (контрактів). Це породило ситуацію правової невизначеності щодо прав і обов'язків таких осіб, а також поширення на них пільги, а саме: звільнення від проходження стажування осіб, які мають стаж роботи помічника адвоката протягом 1 року за останні 2 роки.

Створюється враження, що РАУ, затверджуючи Положення про помічника адвоката і Положення про організацію і порядок проходження стажування, забула про те, що основною метою норм закону, які зобов'язують мати стаж роботи на посаді помічника адвоката, має бути визначення готовності особи, бажаючого стати адвокатом, до самостійного здійснення діяльності адвоката і виконання його професійних обов'язків, а не прагнення зробити процедуру отримання адвокатського свідоцтва складною, тривалою і дорогою.

У відповідності з нормами розділу 6 Положення адвокат (адвокатське бюро, об'єднання) несе повну відповідальність за дії помічника адвоката, в т.ч. матеріальну відповідальність, передбачену, передбачену КЗпП, перед третіми особами в разі нанесення помічником адвоката їм матеріального збитку при виконанні доручень.

Тільки на підставі ст. 147 КЗпП до працівника можуть застосовуватися заходи за порушення трудової дисципліни. При цьому КЗпП дає можливість роботодавцю в залежності від шкідливих наслідків порушення самостійно визначити заходи дисциплінарного стягнення. Положення не передбачає такої можливості для адвоката. У той же час вина як одна з ознак порушення трудової дисципліни цілком необхідна для залучення працівника до дисциплінарної відповідальності. Звільнення працівника здійснюється тільки на підставі і в випадках, визначених КЗпП і законодавством (ст.ст. 7, 36 КЗпП). Працівник не може бути звільнений на підставі пп. 9.1.3.5 п. 9.1.3 ст. 9 Положення.

Не менш суперечливою є вимога про надання претендентом на отримання посвідчення помічника адвоката довідки медичної установи про стан здоров'я помічника адвоката, відсутності обмежень за місцем працевлаштування. Про які обмеження йдеться і який обсяг інформації про стан здоров'я претендента повинен бути наданий? Якщо мова йде про осіб, визнаних недієздатними або обмежено дієздатними, то такий факт встановлюється тільки рішенням суду. Також слід пам'ятати про особисту інформацію, яку особа має право і не бажає розголошувати, і в даному випадку зобов'язання надавати інформацію про стан здоров'я претендента йде в розріз із Конституцією України і чинним законодавством.

З огляду на безліч протиріч між нормами Положення та діючим законодавством, наявність колізій між нормами самого Положення, виникає думка, що воно навряд чи полегшить роботу помічникам адвокатів і самим адвокатам.

Разом з тим хотілося б висловити загальне побажання щодо недопущення бюрократизації процесу набуття адвоката. Зокрема, не зрозуміло, чому термін дії свідоцтва становить всього один рік. Іншими словами, кожен рік буде витрачатися час і ресурс на продовження (поновлення) дії свідоцтва. Питання залишається: навіщо?

Правда, слід зазначити, що документ містить у собі не тільки одні негативні моменти, але має і свої позитивні сторони. Наприклад, в цілому слід схвально оцінити прийняття даного Положення, яке досить докладно визначає всі аспекти правового статусу помічника адвоката, у зв'язку з чим функціональність помічника для адвокатської діяльності може бути досить високою.

Бурдега Б.В.

*студент 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Перш ніж з'ясовувати поняття “адвокатське самоврядування” варто визначити етимологію терміну самоврядування. У юридичній енциклопедії “самоврядування” визначається як тип соціального управління, за якого суб'єкт і об'єкт управління збігаються, тобто самі люди управляють своїми справами, спільно приймають рішення та діють з метою їх реалізації.

Відповідно до Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” від 05.07.2012 р. адвокатське самоврядування визначається як гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Отже, адвокатське самоврядування є гарантоване державою можливість та здатність адвокатури України, як сукупності усіх адвокатів України, самостійно визначати та формувати внутрішню корпоративну структуру, порядок організації та функціонування органів адвокатського самоврядування.

Органи адвокатського самоврядування – це органи саморегулюючого співтовариства адвокатів, що формуються цим співтовариством для вираження їх інтересів, та здійснюють покладені на них законом, іншими нормами права, повноваження з внутрішнього управління адвокатами з метою забезпечення їх незалежності.

Адвокати, які об'єднуються у професіональний спільноту, виробляють принципи членства в ньому, до яких, зокрема, можна віднести: виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката, незалежність з боку органів держави та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, добровільність вступу до адвокатури України та набуття статусу адвоката, а також виходу з неї, рівноправність усіх адвокатів, демократичність діяльності органів адвокатського самоврядування тощо.

Серед основних завдань адвокатського самоврядування слід вказати наступні: забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтримання високого професійного рівня адвокатів; утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участь у формуванні Вищої ради юстиції у порядку, визначеному законом.

Сучасна система адвокатського самоврядування почала формуватись у кінці 2012 р. Так, 17 листопада 2012 р. відбувся установчий з'їзд адвокатів України, на якому було засновано Національну асоціацію адвокатів України, а також Вищу ревізійну комісію адвокатів України.